

»To mjesto treba postati posebno spomenpodručje!«

Marino Erceg

Uoči ukopa 814 žrtava partizanskoga zločina govori speleolog Mladen Kuka koji je otkrio Jazovku

Već pedeset godina živi s Jazovkom karlovački speleolog Mladen Kuka. Premda je jamu otkrio u siječnju 1989. godine, za nju je prvi put čuo još 1975. godine, sasvim slučajno i usputno. Četrnaest godina ustrajno je tragao za Jazovkom čuvši od stanovnika Sošica i okolnih žumberačkih mjesta što se ondje događalo u vrijeme Drugoga svjetskoga rata i poraća. No tek u 2025. godini križni put 814 žrtava Jazovke napokon se završava. U subotu 23. kolovoza, na Europski dan sjećanja na žrtve svih totalitarnih režima, misu zadušnicu za ubijene u 10 sati predvodit će predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup Dražen Kutleša u blizini jame Jazovke. Nakon mise, uz sprovodne obrede, ostatci ubijenih ukopat će se u novouređenu grobnicu nedaleko od Jazovke.

Goranova je jama opjevana, a o Jazovki se moralo šutjeti • Za Glas Koncila speleolog Kuka prisjetio se dana kada je prvi put čuo za Jazovku. Od mladosti je Kuka bio privučen ljepotama žumberačkih krajolika. A njegova strast prema speleologiji i istraživanju nepoznatoga još ga je snažnije privlačila tomu kraju. Nakon jednoga pohoda Žumberku, čekajući autobus za Karlovac, u Sošicama je od jednoga mještanina čuo rečenicu koja ga je zaintrigirala: »Ima ovdje jedna jama, ondje se nakon rata ubijalo...«

»Uz jame se i inače vezuje puno mistifikacija. I zato uvijek treba biti oprezan. A za Jazovku se govorilo da su ondje bačene žrtve u vrijeme Drugoga svjetskoga rata, da su ondje radene egzekucije. To sam mogao čuti od lokalaca. Jasno, nije se ni govorilo tko je ta ubojstva izvršavao. A kada bih ih priupitao gdje se točno nalazi ta jama, uviđao sam da je riječ o zabranjenoj temi. Čak i oni koji su to znali nisu mi to htjeli reći. Govorili su mi da su nakon rata domaće ljude dolazili 'batinati' komunisti i da se oni toga i dalje boje. Tada sam i prvi put čuo za taj pojam - 'batinanje'. Ali odlučio sam da neću stati. Nastavio sam tragati«, prisjetio se Kuka. Sve što je na početku svoje potrage znao bilo je da se jama s ostacima žrtava nalazi u nekom šumovitom predjelu između Sopota i Sošica. Priupitao je u tim danima i iskusnoga planinara i publicista Ivu Otta može li uopće mjesto kao što je Jazovka postojati i je li istina to što ljudi govore da se ondje događalo. »Da, mali, moguće je«, rekao mi je on. 'Ali o tome šuti jer bi mogao nastradati', dodao je i zatim rekao i ono što sam posebno upamtio: 'Jedna je jama, ona Goranova, već opjevana. A ova nije. Ali doći će dan kada će se i o njoj moći govoriti'.

Moguće stratište nalazi se i na Hrženiku kod Krašića

— Sugovornik **Mladen Kuka** upozorio je u razgovoru i da se neke žrtve bitke kod Krašića 1943. još uvijek guraju pod tepih. Naime, pripadnici poraženih snaga NDH nisu odvođeni samo na Jazovku, nego su vjerojatno likvidirani i na Hrženiku.

ku, kod kapele sv. Ivana, mjestu jednoga od žešćih okršaja u sklopu bitke za Krašić. »Toga se sjećaju stariji Krašićanci. Oni spominju da su na Hrženiku također ubijani ljudi, masakrirani i mučeni na razne načine. Ta tijela navodno su bila ondje i plitko zakopana pa su ih raznosile i divlje životinje. Nakon egzekucija ondje su ciljano posađeni borovi jer se smatralo tada da borovi izlučuju neku kiselinu koja s godinama brže rastače ljudske ostatke«, pojasnio je Kuka. Na tom je tragu dodao i da je izgledno da 814 ekshumiranih žrtava iz Jazovke i nije definitivna brojka kada je riječ o partizanskim zločinima u vrijeme Drugoga svjetskoga rata i poraća na prostoru Žumberka i okolice.

ti«, prisjetio se Kuka. Kasnije je doznao i da su neke pojedinačne egzekucije kod Jazovke radene sve do početka šezdesetih. »Razumljivo je i zašto ljudi koji su ondje živjeli nisu o svemu mogli govoriti. Oni su se bojali. Oni su čuli sve te krikove i jauke, vidjeli su ljude koji su dovoženi. Očekivali su da ako i oni nešto kažu, i njih možda čeka takav kraj«, rekao je speleolog Kuka.

Među žrtvama bilo je i onih koji su u jamu bačeni živi • Nakon godina traganja otkriće Jazovke došlo je gotovo izne-

Foto: Ministarstvo hrvatskih branitelja

Žrtve komunističkih zločina, prema nekim svjedočanstvima, bacane su u Jazovku i godinama nakon Drugoga svjetskoga rata

nada. Prvi trag da bi se ondje mogla nalaziti dublja jama uočio je 22. siječnja 1989. Bilo je tih dana neobično toplo vrijeme - posebice za Žumberak - koji je redovito tada pokriven snijegom. Nad otvorom jame Jazovke bio je kamen, koji je pomaknuo zajedno s kolegama. No iz prvoga pokušaja, imajući na raspolaganju »samo« ljestve duljine 25 metara, speleološka se ekipa nije uspjela spustiti do dna. Još nisu ni znali da je to Jazovka. Do dna još nije dopiralo svjetlo, prisjetio se sugovornik Glasa Koncila.

Tjedan dana kasnije za spuštanje u jamu iskorištena je užad s kojom se može spuštati i do dubine od 40 metara. »I tako smo se spustili dolje, do dna. Bio je to gotovo halucinantan prizor. Pred nama je bila kaša ljudskih kostiju. Oštećene lubanje, smrvljeni ljudski ostatci, različiti predmeti, štake, zubala, naočale, žice zavezane oko ruku... Vjerojatno su partizani ondje bacali i neke eksplozive ne bi li se svi ostatci dodatno uništili. Vidio sam i jedan kostur iz čije se pozicije moglo zaključiti da se taj čovjek u jami našao živ! Vjerojatno je u padu udario na druga tijela i nije umro na mjestu. U šoku pred svim tim prizorima, pred tim 'devetim krugom pakla', nisam imao snage učiniti ništa drugo nego sklopiti ruke i izmoliti Očenaš. Pomislio sam tada: Ma što god da je neki čovjek u životu napravio, nitko, ama baš nitko ne zaslužuje umrijeti

na ovakav način«, prisjetio se Kuka. Skupina speleologa duboko je potresena izašla iz jame. Pao je i dogovor - nitko za prvo vrijeme o tom otkriću ne smije doznati ništa. No o tome se ipak vrlo brzo pročulo. Situacija se za njega osobno nije politički zakomplicirala, smatra Kuka, zahvaljujući jedino činjenici, da je u to vrijeme bio prilično jasan politički raspad Jugoslavije. Došao je brzo i Domovinski rat i Jazovka je pala u sasvim drugi plan.

»Pred nama je bila kaša ljudskih kostiju. Oštećene lubanje, smrvljeni ljudski ostatci, različiti predmeti, štake, zubala, naočale, žice zavezane oko ruku... U šoku pred tim 'devetim krugom pakla' nisam imao snage učiniti ništa drugo nego sklopiti ruke i izmoliti Očenaš. Pomislio sam tada: Ma što god da je neki čovjek u životu napravio, nitko, ama baš nitko ne zaslužuje umrijeti na ovakav način«

Zašto Jazovku ne bi pohodili i inozemni državni? • No Kuka nije dopuštao da Jazovka padne u trajni zaborav. O Jazovki i njegovim sjećanjima snimljeni su i dokumentarni filmovi. Kuka je održao stotine predavanja. Nedavno je objavio i knjigu »Pakao se zove Jazovka«. A u Jazovku se spustio još jednom tri desetljeća nakon što ju je otkrio, u kolovozu 2019. godine. U »bezdan« je po-veo i krašićkoga župnika Ivana Vučka. Veoma mu je bilo stalo do toga da se onda - dok se još uvijek nisu nazirali konkretni pomaci prema ekshumaciji ostataka ubijenih, koja se dogodila 2020. godine - u Jazovku spusti i jedan svećenik. Osim kostiju, svjedoči Kuka, šokantna je u tom drugom spuštanju bila i velika količina raznovrsnoga smeća na koje su u jami naišli, ali i uvjerljivi tragovi da su se u Jazovku spuštali i razni kradljivci, skidajući s tijela žrtava zlatninu i druge vrijedne predmete.

»To je ono što je za nas kao društvo, koje želi biti demokratsko, jednostavno nedopustivo. Godinama je Jazovka bila zaboravljeno mjesto. Unatoč tako strašnu stradanju, to mjesto nije posjetio ni jedan predsjednik Republike ili Vlade. Stvari su se zapravo oko ekshumacije žrtava i dostojanstvenoga spomenobilježja pokrenule tek sa sadašnjim ministrom branitelja. Ali s ekshumacijom i ukopom ne trebamo stati. Jazovka treba postati posebno spomenpodručje! Zašto ona, na mjesto koje se nalazi sat vremena od Zagreba, gdje je skončalo gotovo tisuću ljudi, ne bi došao i neki inozemni državnik? Zašto te ljude ne bismo na taj način upoznali s time kakva je bila naša povijest? Da je tako blizu Zagreba bilo moguće da partizanska vojska, koju su mahom sačinjavale srpske jedinice, učini tako strašan zločin«, napomenuo je Kuka.

Prema povijesnim istraživanjima i prikupljenim saznanjima žrtve partizanskih zločina u Jazovku su bacane u više navrata. Najprije su ondje bacani vojnici NDH koji su ubijeni ili zarobljeni tijekom bitke za Krašić u siječnju 1943. godine. No u svibnju i lipnju 1945. u Jazovku su bacana i tijela civila, raznih ranjenika i medicinskoga osoblja koje su partizani izvlačili iz zagrebačkih bolnica na Svetom Duhu i u Vinogradskoj. Među njima su i svećenici, bogoslov, tri redovnice iz Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga: s. Lipharda Josipa Horvat, s. Geraldina Ana Jakob i s. Konstantina Roza Mesar, koje su kao njegovateljice iz bolnice Vrapče strijeljane i bačene u Jazovku, ali i još jedna redovnica služavka Maloga Isusa s. Gaudencija Fanika Splajt. ●